

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. II. Per quid constituatur liberum Dei decretum; ad perfectiones ejus
necessarias?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

ARTICVLVS II.

Per quid constituatur liberum Dei decretum, seu quid superaddat actus liber Dei, ad perfectiones eius necessarias?

§. I.

Aperitur difficultas, & referuntur sententia.

9. **Q**uestionem omnium difficillimam aggredimur, quæ Theologorum omnium torquet ingenia, vel absorbet; & quæ merito vocari potest ænigma sacratissimum, omnibus mortalibus adhuc incognitum, & humanis discursibus prorsus inexplicabile. Unde plures Theologi perfectam ejus intelligentiam differunt usque ad visionem beatificam, & æternæ vitæ fruitionem. Ut tamen hic aliquam ejus notitiam & solutionem habere possimus, antequam varia Recentiorum placita in medium adducam, rationem dubitandi, ac difficultatis nodum, duplici argumento concludam.

Primum est: Actus liber ex proprio conceptu petit quod deficere possit, seu non esse in subiecto volente: Sed nihil Deo intrinsicum potest, vel potuit illi deficere, seu in eo non esse, cum ille sit omnino immutabilis & invariabilis: Ergo in nullo intrinseco voluntati divinæ, decretum Dei liberum consistere potest.

Quod si ob hanc rationem ad aliquid extrinsecum confugiatur, militat non minus efficax argumentum. Nam de ratione actus liberi, voluntatem constituentis in actu secundo volentem, est quod immanens sit, & vitalis: Ergo nequit per formam extrinsecam, & non immanentem, nec vitalem constitui. Quæ dubitandi ratio, adeo Theologorum torset ingenia, ut illos in tot ferè sententias quot capita abire coegerit.

10. Duæ tamen sunt extremæ, & inter se omnino oppositæ, ex quibus quasi è fontibus & capitibus cætera dimanarunt. Prima, ut salvet immutabilitatem Dei, videtur negare ejus libertatem: asserit enim actum liberum in Deo non esse aliquam determinationem intrinsecam ejus voluntatis, sed illum constitui formaliter liberum per denominationem extrinsecam, ex actione quâ creaturas ad extra produxit, quæ juxta hanc sententiam est formaliter transiens, & in ipsis creaturis recepta. Ita Aureolus supra citatus, & quidam alij quos refert Basilius Legionensis, quæst. 6. Scholasticâ variarum disp. cap. 3.

11. Secunda sententia extremè opposita, ut salvet Dei libertatem, videtur tollere ejus immutabilitatem: docet enim decretum liberum consistere in perfectione quadam Deo intrinseca & extensiva, ratione distincta à perfectione necessaria, quæ quia libera est, absque ulla imperfectione potuit deficere à divina voluntate. Sententiam istam sic explicatam Caietano communiter attribuant Recentiores, eamque variis notant censuris, illam *absurdam, parum in fide tutam, pias aures offendentem*, appellant: ut videri potest apud Valentiam, Vazquem, & Molinam. Suarez tamen sentit hanc sententiam, spectatâ solum ratione naturali, verisimilem esse, & probabilem; si tamen dignè censeamus de Deo, & ut fide docemur, dicit se non posse illi assentiri. In quo parum consequenter locutum esse notavit Arriaga, nam quæ contra sententiam Caietani

*Disp. 40
Metaph.
sect. 9.*

*Disp. 28.
sect. 5.*

A objici possunt, non tam ex fide, quàm ex ratione naturali petuntur; imò quæ ex fide objiciuntur, solvit Arriaga ibidem. Ipse verò sentit, sententiâ Caietani declarari penitus difficultatem libertatis divinæ, nec in hac vita, aliam clariorem viam, pro illius solutione apparere: nihilominus stando rationi naturali, eam verisimilem non esse. In quo sine dubio ipse parum consequenter locutus est: Nam libertas voluntatis divinæ declarari & defendi debet, prout ratione naturali cognoscitur: Ergo si difficultas circa libertatem divinam penitus sententiâ Caietani evacuetur & declaratur, non potest illius sententia opponi his quæ naturalis ratio dicit de divina libertate, ac proinde stare nequeunt hæc duo quæ asserit Arriaga loco citato: scilicet sententiâ Caietani penitus declarari libertatem divinæ voluntatis, & illam esse improbabilem, ratione naturali spectatâ.

Existimo ego, hanc sententiam, prout ab illis Authoribus explicatur, à Caietani mente prorsus esse alienam, ipsumque intelligendum & interpretandum esse de perfectione libera, quæ possit deficere, non in ratione perfectionis, sed in ratione terminationis, de quo infra. Et ita illum interpretantur Nazarius, Joannes à Sancto Thoma, & plures alij, ab hac calumnia rectè doctissimum illum Cardinalem vindicantes.

12. Inter has duas sententias extremè oppositas, plures sunt mediæ, quæ utriusque rigorem mitigare, & temperare conantur. Prima moderatio est, decretum Dei liberum non consistere adæquatè in formalitate intrinseca, nec in aliquo extrinseco, sed in utroque simul. Ita Basilius ubi supra cap. 5. & 6. Granado tract. de voluntate Dei disp. 5. sect. 5. Arrubal, Herice, & alij. Differunt tamen inter se, in eo quod Basilius & Herice volunt illud extrinsecum, quod constitutionem actus liberi Dei ingreditur, esse passivam productionem creaturarum, seu effectum ad extra productum, quem volunt intrare in recto, & ut formam partialiter constituentem: Granado verò & Arrubal, docent illud extrinsecum esse actionem productivam creaturarum, illamque solum in obliquo & terminativè, in constitutione divini decreti importari.

13. Secunda moderatio adhibetur à Fonseca libro 7. Metaph. cap. 8. conclusione 10. quem sequitur Salas 1. 2. quæst. 6. tract. 1. disp. 1. sect. 3. §. 7. ad 8. qui docent actum liberum addere ad necessarium, non quidem perfectionem extensivam, potentem à Deo deficere (in quo à sententia Caietani, prout ab ipsis intellecta, recedunt) sed modum realem, seu realem extensionem, solâ ratione ab actu necessario distinctam, quæ potuit realiter deficere, quoad suam realitatem modalem, licet postquam extitit, non potuerit non esse.

14. Tertia moderatio est aliorum, qui docent actum Dei liberum, formaliter, vel saltem completivè, & inadæquatè, constitui per respectum rationis ad creaturas existentes vel futuras. Ita ex antiquis Thomistis videntur docere Capreolus in 1. dist. 45. quæst. 1. & Ferrariensis 1. contra Gent. cap. 82. & ex Recentioribus Marcus à Serra hic art. 3. Quos sequitur Vazquez disp. 22. cap. 2. ubi ait: *Voluntas libera Dei est ipsa essentia divina per modum actus eliciti, includit tamen habitudinem quandam rationis ad res futuras.*

15. Quarta & ultima sententia, quæ mihi videtur probabilior, & doctrinæ D. Thomæ conformior, infra §. 5. explicabitur.

§. II.

Rejiciuntur duæ extremae sententia.

Dico primò : Decretum Dei liberum, in denominatione extrinseca, petita ab actione transeunte, quâ Deus creaturas ad extra produxit, adæquatè non consistere.

16. Probatur conclusio : Primò quia juxta hanc sententiam, non nisi in sensu metaphorico salvatur Deum liberè velle creaturas : Sed hoc repugnat Scripturæ, ut constat ex locis articulo præcedenti relatis : Ergo &c. Sequela Majoris est evidens, externa enim creaturarum productio, non nisi metaphoricè potest dici illarum volitio, & solùm potest esse voluntas signi, non autem beneplaciti : unde juxta hanc sententiam Aureoli, nulla datur in Deo voluntas beneplaciti, sed tantùm signi, quod est contra communem Theologorum sententiam.

17. Secundò, Deus ab æterno dicitur liberè volens creaturas, & tamen actio illa tranfrens, quam ponit ista sententia, non fuit ab æterno, sed in tempore : Ergo non denominatur liber ab illa.

18. Tertiò, Deum esse liberè volentem, est denominatio intrinseca : At intrinseca denominatio, ab actione non immanente, sed formaliter transeunte, nequit præstari : Ergo Deus non potest constitui, nec denominari liberè volens creaturas, per actionem formaliter transeuntem, quâ illas ad extra produxit.

19. Quartò, Si hæc sententia Aureoli vera esset, absque ullo inconvenienti posset Deus incipere aliquid velle de novo, cum non sit inconveniens, quòd actio illa tranfrens productiva creaturarum, de novo ponatur in tempore : Consequens est falsum, ut constat ex infra dicendis : Ergo & Antecedens.

20. Denique, Si Deum liberè diligere creaturas, nihil aliud esset quàm eas producere, cum potentia ad non producendum, ut docet Aureolus : propositio ista ex Psalmo 113. *Omnia quaecumque voluit fecit*, redderet hunc sensum, omnia quæ fecit, cum posset non facere, fecit, quod est ridiculum. Et ista, *scilicet Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret*, sic esset exponenda : sic dedit Filium mundo, non daret Filium, quæ est absurda locutio. Denique ista, *salvum me fecit, quoniam voluit me*, sic debet interpretari in sententia Aureoli : salvum me fecit, quoniam salvum me fecit, quæ est nugatoria repetitio.

Dico secundò : Actum liberum Dei non constitui per aliquam perfectionem extensivam, superadditam ad perfectiones necessarias, & ab illis ratione distinctam.

21. Probatur conclusio : Primò quia si actus liber Dei aliquam perfectionem extensivam actui necessario superadderet, Deus posset, vel potuisset habere aliquam perfectionem quam non habet : Sed hoc repugnat actui puro, & summè perfectò, ut constat : Ergo & illud. Sequela Majoris est evidens : nam in Deo potuit esse decretum quod de facto non fuit, v. g. decretum creandi novum mundum, vel assumendi naturam Angelicam : Ergo si actus liber Dei, aliquam perfectionem extensivam actui necessario superaddat, in Deo potuit esse aliqua perfectio extensiva, quæ de facto in illo non est.

22. Secundò, Vel perfectio illa libera & extensiva, est realiter identificata cum entitate divina, vel non ? Si primum, illa non potest entitativè defi-

Tom. I.

A cere, sed solùm terminativè, & sic hæc opinio coincidet cum communi sententia Thomistarum, infra exponenda. Si secundum, sequitur quòd entitas divina & increata sit in potentia in ordine ad illam, quod repugnat actui puro, & summè perfectò.

Tertiò, In Deo admittenda non est aliqua perfectio imperfectioni admixta : Sed perfectio defectibilis sub ratione entitatis, vel perfectionis, dicit imperfectionem ; nam posse non esse, maxima imperfectio est : Ergo illa non debet in Deo admitti.

B Denique, Hoc ipso quòd perfectio illa entitativè sit defectibilis, debet à voluntate divina entitativè distingui, ut constabit ex dicendis §. sequenti, impugnando sententiam Fonseca & Salas : Sed nulla potest in Deo admitti perfectio entitativè distincta ab ejus voluntate, alioquin illam actuaret & periceret, & cum ea realem compositionem efficeret : Ergo non potest admitti in Deo aliqua perfectio, defectibilis sub ratione perfectionis, & entitatis ; licet (ut infra dicemus) possit in eo admitti perfectio defectibilis sub ratione puræ terminationis.

§. III.

Alia sententia mediæ confutatur.

Inter duas sententias extremè oppositas, quas §. præcedenti impugnavimus, duæ versantur mediæ, breviter hic confutandæ ; quarum una videtur affinis opinioni Aureoli, altera verò parùm distans à sententia, quæ à Recentioribus tribuitur Caietano.

Dico ergo tertiò : Decretum Dei liberum non constitui, etiam partialiter, & inadæquatè, per aliquid extrinsecum, nempe per effectus quos Deus ad extra produxit, vel per actionem, & causalitatem per quam illos produxit.

C Probatur conclusio ratione fundamentali. Implicat causam adæquatè, vel inadæquatè constitui per suum effectum, cum prius naturâ quàm illum producat, debeat esse completè & adæquatè constituta : Sed creaturæ productæ, & actio productiva illarum, sunt effectus decreti voluntatis divinæ : Deus enim (ut inquit Apostolus) operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ : Ergo repugnat liberum Dei decretum, partialiter & inadæquatè constitui, per effectus ad extra productos, vel per actionem productivam illorum.

D Confirmatur : In Scriptura creaturæ dicuntur futuræ, quia Deus illas vult : dicitur enim Psal. 113. *Salvum me fecit, quoniam voluit me*. Et Psal. 114. *Omnia quaecumque voluit Dominus fecit*. Et Apocal. 2. *Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erunt, & creata sunt* : Ergo volitio Dei libera est causa futuritionis rerum, non verò futuritio rerum, ratio constitutiva ipsius liberæ volitionis.

E Dices cum Arrubal, & Granado : Velle Dei liberum non constitui, etiam inadæquatè, per effectus ad extra productos, sed per causalitatem, seu actionem, quâ Deus illos ad extra produxit ; & cum talis actio sit prior creaturis productis, consequens sit quòd volitio Dei libera per eam constituta, illas præcedat, sitque ab eis independens, ac proinde quòd verè affirmetur creaturas esse existentes vel futuras, quia Deus liberè voluit.

Sed contra primò : Non solùm creaturæ, sed

DD d ij

etiam causalitas, seu actio externa, quâ illa producuntur, est effectus volitionis liberæ Dei; si semel Deus agit per actionem transeuntem formaliter, ut supponunt illi Authores: Ergo non minus per actionem, quam per effectum productum, repugnat constitui liberum Dei decretum. Consequentia patet ex dictis, Antecedens autem probatur. De illa etiam causalitate, & actione transeunte, verum est dicere, illam existere, vel futuram esse, quia Deus vult illam esse futuram: Sed non quia vult necessario, aliâ necessariò existeret: Ergo quia vult liberè, & consequenter etiam illa causalitas est effectus volitionis liberæ Dei.

30. Secundo, Actio formaliter transiens, per quam Deus in sententia Adversariorum producit creaturas ad extra, non est à voluntate divina immediatè, & tanquam à principio elicente, sed mediatè tantùm, & tanquam à movente, & applicante potentiam executivam ad illam elicendam: Atqui divina voluntas non applicat potentiam exequentem ad productionem creaturarum, ut est amor necessarius, aliâ necessariò applicaret; nec ut in actu primo liberè volens, quia ut sic non est applicans, sed potens applicare: Ergo applicat illam ut liberè volens in actu secundo, & consequenter ut volens liberè in actu secundo, ad talem actionem, & causalitatem prius naturâ supponitur, & sic per illam non constituitur.

31. Confirmatur, & magis illustratur hæc ratio, exemplo voluntatis creatæ. Licet enim illa constituitur formaliter liberè volens, per internam volitionem ab ea elicitam, non tamen per actionem externam ab ipsa imperatam, & à potentia executiva elicitam; quia talis operatio se habet tantùm ut effectus ipsius, & eam supponit prius, saltem naturâ, liberè volentem. Idem proportionaliter dicendum est de voluntate Dei, quia similiter actio transiens ad extra, non comparatur ad illam per modum actionis ab ea elicite; sed per modum effectus ab illa imperati: unde eam prius naturâ supponit liberè volentem, & consequenter liberum Dei decretum, adæquatè constitutum.

32. Confirmatur, & urgetur ampliùs: Quia intellectus divinus directivè ad actum divinæ voluntatis concurrat, nequit in ratione dirigentis, & proponentis actu objectum voluntati, per actum ipsius voluntatis constitui: Ergo pariter, quia divina voluntas applicativè concurrat ad actionem transeuntem potentiæ exequentis, per quam in sententia Adversariorum, Deus ad extra creaturas producit, nequit in ratione liberè applicantis, per talem actionem constitui.

33. Ex his impugnatus manet alter modus dicendi Basilij Legionensis, & Valentini Herice, qui volunt actum Dei liberum, inadæquatè & partialiter constitui per ipsos effectus ad extra productos: si enim per actionem, & causalitatem quâ causantur creaturæ, liberum Dei decretum constitui nequit; à fortiori constitui non poterit per effectus productos, qui posteriores sunt prædictâ causalitate, & qui cum procedant à voluntate Dei libera, eam supponunt ut liberè operantem.

34. Secundo principaliter arguitur, & magis confutatur uterque modus dicendi horum Authorum, iisdem ferè rationibus quibus supra sententiam Aureoli impugnavimus. In primis enim, ut supra arguebamus, decretum liberum creandi

A v.g. mundum, ab æterno convenit Deo, & consequenter ab æterno est in Deo adæquatam illius constitutum: Sed nec effectus causati à Deo, nec actio quâ causantur (supposito quòd illa sit formaliter transiens, ut docent Adversarij) sunt ab æterno: Ergo liberum Dei decretum, neque per effectus ad extra productos, neque per actionem per quam producuntur, constitui potest, etiam inadæquatè & partialiter.

35. Secundo, Denominatio liberè volentis est Deo intrinseca, ac proinde adæquatè proveniens ab aliqua forma intrinseca, & in Deo existente: Sed nec effectus ad extra producti, nec actio transiens productiva illorum, sunt intra Deum, sed extra: Ergo idem quod prius.

36. Tertiò, Divina voluntas non solum est indifferens ad causandum vel non causandum creaturas, sed etiam ad volendum vel nolendum illas causare: Ergo per ordinem ad volitionem vel nolitionem indifferentem, constituitur liberè volens: Sed effectus causati, & actio quâ causantur, non sunt volitio: Ergo non constituitur, etiam inadæquatè, liberum Dei decretum, nec pertinent ad voluntatem beneplaciti, sed tantùm ad voluntatem signi, ut dicemus disputatione sequenti.

37. Dico quartò: Actum Dei liberum non addere supra necessarium, modum aliquem realem ab illo ratione distinctum, qui poterit Deo deficere quoad suam realitatem modalem. Est contra Fonseca & Salas supra citatos, qui postquam Caietani sententiam (prout ab ipsis intelligitur) ut parùm in fide tutam rejecerunt, in suam inciderunt damnationem, eandem sequentes, mutato solum nomine perfectionis, in nomen realitatis modalis.

38. Probat ergo primò conclusio ratione quâ supra rejecimus prædictam Caietani sententiam. Nulla entitas imperfectioni admixta potest in Deo reperiri formaliter: Sed entitas modalis defectibilis, importat imperfectionem: Ergo in Deo admitti non debet. Major constat: Minor probatur. Aliquid posse non esse, maxima imperfectio est, cum sit posse esse nihil, quod est supremus imperfectionis gradus: Sed entitas modalis defectibilis, potest vel non potuit non esse: Ergo maximam imperfectionem importat.

39. Confirmatur: Entitas quæ taliter est, quòd potuit realiter non esse, non est à se, sed ab alio ut à causa vera & reali: Atqui non esse à se, sed ab alio tanquam à causa vera & reali, maxima imperfectio est: Ergo entitas modalis, quæ taliter est quòd potuit realiter non esse, maximam imperfectionem importat. Minor constat: Esse enim ab alio tanquam à causa vera & reali, importat dependentiam ab illa: Sed omnis dependentia dicit imperfectionem: Ergo non esse à se sed ab alio ut à causa, maxima est imperfectio. Major autem, in qua posita est difficultas, probatur. Deus non aliâ ratione necessariò est, nisi quia non habet esse ab alio, sed à se. Attributa etiam & relationes, idèò necessariò sunt sine potentia ad non essendum, quia omnia conveniunt in ratione entis à se, per exclusionem causæ. Ergo omnis entitas quæ taliter est, quòd potuit non esse realiter, non est à se per exclusionem causæ, sed ab alio ut à causa vera & reali.

40. Quod ampliùs urgetur: Attributa namque & relationes, sunt ab alio virtualiter, nempe ab

essentia divina in qua virtualiter radican-
tur, & consequenter habent virtualiter causam; & ta-
men quia sunt à se per exclusionem causa cau-
santis formali influxu, non possunt non esse rea-
liter: Ergo ut aliquid possit realiter non esse, non
sufficit esse ab alio virtualiter, sed necessariò re-
quiritur esse ab alio ut à causa reali, causante per
influxum formalem.

41. Probatur secundò conclusio ex alio inconve-
nienti: nam entitas illa modalis, quam illi Au-
thores volunt actum Dei liberum superaddere
ad perfectiones necessarias, diceret in essentia di-
vina imperfectionem potentialitatis; si quidem
essentia divina se haberet ad illam, sicut potentia
ad actum, & sicut perfectibile ad perfectivum, &
cum illa faceret realem compositionem.

42. Dices, talem entitatem modalem non distingui
ab essentia & voluntate divina, ac proinde non
facere compositionem cum illa, nec ad eam com-
parari ut actum ad potentiam, vel ut perfecti-
vum ad perfectibile.

Sed contra primò: Implicat entitatem moda-
lem realiter defectibilem, identificari cum re vel
entitate realiter indefectibili; alioquin eadem en-
titas simul esset defectibilis & indefectibilis: Sed
entitas illa modalis est defectibilis, cum potue-
rit non esse in voluntate divina, ut fatentur Ad-
versarij, essentia verò & voluntas divina est om-
nino indefectibilis: Ergo entitas illa modalis non
potest cum ea realiter identificari.

Secundò, Realis separabilitas est signum evi-
dens realis distinctionis, cum idem à seipso se-
parari realiter nequeat, sicut nec à seipso realiter
produci: unde dicit Aristoteles 7. Topic. cap. 7.
Si potest alterum sine altero esse, non erit idem:
Ergo si entitas modalis actum liberum consti-
tuens, fuit realiter separabilis à voluntate divina,
id est potuit realiter non esse, divinam voluntate
existente, realiter ab illa distinguitur.

43. Dices, Ad separabilitatem illius entitatis mo-
dalis à voluntate divina, & entitate increata actus
necessarij, non requiri distinctionem realem, sed
sufficere virtuales & eminentialem, fundatam
in infinitate & eminentia divinæ naturæ, æquiva-
lenti entitati defectibili & indefectibili. Sicut
ad salvandum quòd essentia divina sit communi-
cabilis, non autem paternitas, sufficit distinctio
virtualis fundata in eminentia ejusdem divinæ na-
turæ, æquivalentis absoluto & relativo, commu-
nicabili & incommunicabili.

44. Sed contra primò: Non minus repugnare vi-
detur, ut idem separaretur à seipso, quam quòd
idem à seipso procedat: Sed sola distinctio vir-
tualis non sufficit ad salvandam realem processio-
nem, ut constat in divinis attributis, quæ licet
virtualiter ab essentia distinguantur, ab ea tamen
realiter non procedunt: unde realis personarum
distinctio, eà solum ratione asstruitur in divinis
personis, ut salvetur processio unius ab altera:
Ergo etiam virtualis distinctio non sufficit ad
salvandam realem separabilitatem.

45. Secundò, Realiter mutabile & realiter immu-
tabile, causabile & incausabile realiter, non pos-
sunt ratione solius distinctionis virtualis, in una
& eadem entitate identificata inveniri: Ergo pa-
riter sola virtualis distinctio non sufficit, ut in
una entitate conveniant realiter defectibile & in-
defectibile.

46. Tertio, Si virtualis distinctio sufficeret ad rea-
lem separabilitatem, posset etiam sufficere, & se
extendere ad realem separationem; & sic duo pos-

Tom. I.

sent esse mutuò separata realiter, & tamen non
esse realiter, sed tantum virtualiter distincta,
quod est prorsus intelligibile.

Denique, Separabilitas includit distinctio-
nem, & supra illam addit negationem essentialis
connexionis: licet enim omnia distincta non sint
separabilia, ut est certum de fide de personis di-
vinis, & plures docent de materia & forma, quan-
titate & figura; omnia tamen separabilia, sunt
realiter inter se distincta: Ergo implicat actum
Dei liberum constitui per aliquam entitatem moda-
lem, realiter defectibilem, & à divina volun-
tate separabilem, & tamen cum ea realiter iden-
tificatam, & solà ratione ab illa distinctam. Ex
quo patet disparitas ad exemplum adductum, com-
municabilitas enim non importat negationem
essentialis connexionis cum re incommunicabili,
bene autem separabilitas. Unde licet eminentia
divinæ entitatis, fundans distinctionem virtua-
lem inter essentiam divinam & paternitatem,
sufficiat ad verificandum, quòd essentia divina
communicetur Filio, non verò paternitas; non
tamen sufficit, ut idem à seipso separaretur, aut
separabile sit.

Tertio principaliter arguitur contra eandem
sententiam. Modus ille superadditus actui neces-
sario, & divini decreti constitutus, debet esse
perfectio: Ergo si ille potuit deficere, & non esse
in Deo, aliqua perfectio potuit Deo deesse, quod
tamen Adversarij admittere renuunt, ne inci-
dant in sententiam quam Caietano attribunt;
imò reputant absurdum, & fidei partim conso-
num. Consequentia patet: Antecedens in quo po-
sita est difficultas probatur, primò quia omnis
realitas absoluta, sub conceptu entitatis & reali-
tatis, est formaliter perfectio: Sed entitas ista
modalis, est entitas absoluta: Ergo est perfectio
formaliter.

Secundò, Hujusmodi entitas est actualitas vo-
luntatis divinæ, ut liberæ in actu primo, illam
in actu secundo liberè volentem constituens:
Sed actualitas, ut talis, est perfectio formaliter:
Ergo entitas ista modalis formaliter est per-
fectio.

Confirmatur, & magis explicatur hæc ratio.
Entitas illa modalis ponitur in voluntate divina,
ut Deum constituat in actu secundo liberè volen-
tem creaturas: Sed Deus constituitur liber in
actu secundo, & volens creaturas, per aliquam
actualitatem, scilicet per tendentiam actualem,
vitalem, & affectivam in illas: Ergo entitas illa
modalis addit aliquam actualitatem, & conse-
quenter aliquam perfectionem voluntati divinæ:
unde si talis modus potuit deficere, seu non esse
in voluntate divina, manifestum est, aliquam
perfectionem posse, vel potuisse Deo deesse,
quod repugnat actui puro, & enti infinite per-
fecto.

Respondent Adversarij: modalem istam enti-
tatem, esse quidem perfectionem formaliter,
non tamen ratione distinctam à perfectione
actus necessarij; ut plures non improbabiler
docent de divinis relationibus, quòd nempe ra-
tione sui dicant perfectionem, non tamen distin-
ctam in ratione perfectionis, à perfectione ab-
soluta essentia, etsi in ratione entitatis virtuali-
ter distinguatur ab illa. Cujus rationem reddit
Salas sequutus Fonsæm, quia scilicet modus
iste realis supponit naturam divinam infinite per-
fectam; & ideo quamvis perfectionem dicat,
non dicit tamen perfectionem superadditam, &

DDd iij

virtualiter à perfectione actûs necessarij distinctam.

52. Sed contra primò: Attributa divina supponunt naturam divinam, in propria linea naturæ infinitè perfectam; & tamen, hoc non obstante, illi superaddunt aliquam perfectionem, virtualiter & ratione distinctam, ut communiter docent Theologi: Ergo similiter quamvis entitas illa modalis, quæ secundum Adversarios constituit actum Dei liberum, supponat naturam divinam infinitè perfectam, hoc tamen non impedit, quin ei superaddat aliquam perfectionem virtualiter distinctam.

Secundò, Licet divina essentia supponatur infinitæ entitatis, modus ille realis superaddit entitatem, ratione distinctam ab entitate essentiæ: Ergo licet supponatur infinitæ perfectionis, superaddet perfectionem ad perfectionem essentiæ.

Tertiò, Modalis ista entitas superaddit actualitatem, est enim ultima actualitas voluntatis divinæ ut liberæ, sicut entitas actûs necessarij est ultima actualitas voluntatis divinæ sub conceptu naturæ: Sed actualitas idem est quod perfectio, ut antea dicebamus: Ergo superaddit perfectionem.

53. Dices: Origines activæ in personis Sanctissimæ Trinitatis, cum consistant in actione, addunt actualitatem supra lineam absolutam, & tamen, in frequentiori Thomistarum sententia, perfectionem non addunt: Ergo ex eo quod entitas modalis constituens decretum liberum, addat actualitatem supra volitionem necessariam, non sequitur addere perfectionem.

Respondeo primò, negando Antecedens, nam licet origines activæ in actione consistant, non tamen consistunt in actione distincta pro recto ab actibus absolutis, sed in actibus absolutis, connotatis relationibus: unde quamvis sint operationes, non addunt actualitatem supra actus absolutos.

Secundò responderi potest, quod sicut est peculiare in linea relativa, quod entitatem addat, & non addat perfectionem; quia non exprimit ordinem ad existentiam, vel ad subjectum cui convenit, ita est peculiare in hac linea, ut nec tendentia actualis notionalis, intellectiva, aut volitiva, & quæcumque alia actualitas relativa, nullam exprimat vel addat perfectionem ad lineam absolutam.

§. IV.

Ad respectum rationis confugientes impugnantur.

54. **D**ico quintò: Actum Dei liberum non constitui per respectum rationis ad creaturas.

Probatur: Vel talis respectus sumitur fundamentaliter, vel formaliter: Si primo modo sumatur, restat explicare quodnam sit ejus fundamentum, an sit quid Deo extrinsecum vel intrinsecum, creatum vel increatum, defectibile vel indefectibile &c. Et sic recurrunt omnes difficultates propositæ. Si verò secundum dicatur, in contrarium militant plura & efficacia argumenta.

In primis enim decretum Dei liberum, est quid reale & non fictum, & vera ac realis causa creaturarum: Ergo non potest constitui per aliquam formam rationis, ab intellectu confictam, & à parte rei non existentem.

A Secundò, Ab æterno Deus dicitur liberè volens creaturas, & tamen ab æterno non est respectus rationis in Deo, cum intellectus creatus sit in tempore, & increatus non formet entia rationis, ut suppono ex Logica, & constat ex dictis Tractatu præcedenti. 55.

Tertiò, Dato quod intellectus divinus formaret entia rationis, non tamen fabricare posset respectum constituentem liberum Dei decretum: vel enim illum fabricaret per actum liberum, vel per necessarium: Non secundum, aliàs respectus ille esset necessarius Deo, & consequenter decretum non esset liberum: Non primum, nam omnis actus liber intellectus divini, decretum liberum voluntatis constitutum supponit; cum libertas intellectus, ex libertate voluntatis oriatur: Ergo &c. 56.

B Quartò, Voluntas non redditur liberè volens per intellectum, vel effectum illius, sed per aliquid ab ipsa procedens: Sed respectus rationis ad creaturam, à voluntate divina formari nequit: Ergo nec actus liber Dei per illum constitui. 57.

Quintò, adversus hanc sententiam militat hoc argumentum, quod proponit Basilius Legionensis loco supra citato, & cujus solutionem se nunquam vidisse vel audivisse testatur. Deus in re est actu volens: Ergo in re est omne necessarium ut actu sit volens: At respectus rationis non existit formaliter in re: Ergo non est necessarius, ut Deus sit volens actu. 58.

Denique, Scriptura variis in locis asserit, liberà Dei voluntate omnia constitui & mutari, ac totam vim providentiæ & rerum universi seriem docet pendere à liberis Dei decretis; & SS. Patres, præsertim Augustinus & Thomas, Tract. præcedenti citati, affirmant Deum in suis decretis futura contingentia cognoscere: Ergo absurdum videtur, talia decreta, in mera entia rationis resolvere. 59.

§. V.

Vera sententia statuitur, & explicatur.

Licet in hac materia difficile non sit aliorum sententias impugnare, & ostendere quid non sit liberum Dei decretum, veram tamen proferre & explicare sententiam, & declarare in quo consistat libera Dei volitio, & quid ad perfectiones Dei necessarias superaddat, difficillimum, & ferè impossibile Theologis semper visum est. Ut tamen aliquo modo hoc sacratissimum ænigma possit intelligi, & perfecta Dei libertas, cum ejus immutabilitate conciliari; antequam nostram sententiam declarem, breviter hinc resumenda sunt ea quæ §. præcedentibus fusè ostendimus & exposuimus. 60.

E Constat ergo primò ex dictis supra, actum Dei liberum non superaddere ad perfectiones necessarias, perfectionem aut quantitatem ratione ab illis distinctam; quia de ratione formæ constituentis liberum Dei decretum, est quod potuerit deficere, seu non esse in Deo; nempe si nolisset quod voluit, aut voluisset quod noluit, aut à volitione vel nolitione libera suspensus mansisset, quod esse possibile ostendemus art. sequenti: nulla autem perfectio, vel entitas potuit Deo deficere; alioquin Deus potuisset mutari, ut ostendimus: Ergo actus liber Dei non constituitur per aliquam perfectionem aut entitatē, ad perfectiones necessarias Dei superadditā. 61.

62. Constat præterea, actum Dei liberum non superaddere actui necessario solum terminum, aut solum respectum rationis ad creaturas: superaddit enim id à quo ut à forma, vel à complemento formæ provenit denominatio liberè volentis creaturas; hæc autem cum sit realis, non potest desumi à respectu rationis, & cum sit intrinseca, & ab æterno Deo conveniens, non potest peti à creatura in tēpore producta, vel ab actione transeunte per quam fuit producta: Ergo actus liber Dei non superaddit ad perfectiones necessarias solum terminum, vel objectum, vel solum respectum rationis: debet ergo aliquid aliud superaddere, quod non sit Deo purè extrinsecum, sed intrinsecum, & quod tamen potuerit deficere, seu illi non convenire. Pro cuius declaratione, & veræ sententiæ explicatione.

Dico ultimò: Actum liberum superaddere ad perfectiones necessarias terminationem ratione distinctam, sub conceptu terminationis, & propterea defectibilem, ac proinde actum liberum consistere in actualitate actus necessarii, ut ad creaturas liberè terminata.

63. Substantiam hujus conclusionis, etsi non ita explicatam, tenent communiter Discipuli D. Thomæ, eamque docuerunt Capreolus & Ferrariensis ubi supra, asserentes decretum liberum constitui per respectum rationis, non pro formali, sed pro fundamento respectus, ut eos attentè legentibus, manifestum erit: hoc autem fundamentum nihil aliud esse potest, quam talis terminatio, ut Ferrariensis clarè expressit, his verbis: *Licet enim velle divinum sit in se necessarium, quòd tamen ad creaturas terminetur, est voluntarium & liberum.* Sic Cajetanus venit interpretandus, quando asserit quòd actus liber Dei dicit perfectionem extensivam, potentem deficere; solum enim intendit, illam posse, vel potuisse deficere, in ratione terminationis, non autem in ratione entitatis, aut perfectionis. In eandem sententiam incidere videntur omnes illi Authores, qui licet ad explicandam divini decreti constitutionem, ad extrinsecum objectum confugiant, illud tamen, non pro forma partiali & inadæquata assignant, sed solum in obliquo, & terminativè docent ingredi ejus constitutionem.

Denique hunc modum explicandi libertatem Dei, ut probabilem, & menti ac doctrinæ D. Thomæ consonum, defendunt Salmanticenses hæc disp. 7. dubio 8. eumque ut probabiliorē elegit illustrissimus Dominus Godoy, Episcopus Oxomenis, in manuscriptis tractatibus de voluntate Dei, cuius vestigiis inherentes, illum etiam ut probabiliorē amplectimur. Unde

64. Probatur primò conclusio ex D. Thoma 1. contra Gentes cap. 82. ubi hæc scribit: *Voluntas Dei uno & eodem actu vult se & alia, sed habitudo ejus ad se, est necessaria & naturalis, habitudo autem ejus ad alia, est secundum convenientiam quandam, non quidem necessaria & naturalis, neque violenta, aut innaturalis, sed voluntaria.* Ex quo testimonio dupliciter suaderi potest conclusio. Primò, quia libertas Dei, secundum D. Thomam, non consistit in indifferentia ad plures actus distinctos; nam (ut inquit S. Doctor) *eodem actu vult se & alia à se*: Ergo in eodem actu debemus propter sui eminentiam assignare, & rationem necessarii, & rationem liberi: Ergo idem actus ut terminatus ad Deum, est necessarius, & ut terminatus ad creaturas, est liber; & consequenter actus liber non addit actum, sed

A terminationem ad creaturas.

Secundò, In eodem actu distinguit D. Thomas duas habitudines, penes quas distinguit actum necessarium à libero: Sed tales habitudines aliud esse nequeunt, quam diversæ terminationes, quæ à nobis concipiuntur ad modum habitudinis: Ergo per diversas terminationes distinguuntur. Major constat ex littera, Minor autem probatur. Habitudo actus divinæ voluntatis ad suam bonitatem, non est habitudo, seu relatio realis, vel rationis; aliàs volitio necessaria Dei, per respectum realem, vel rationis, formaliter constitueretur, quod nullus unquam dixit: Ergo pariter habitudo seu tendentia actus voluntatis divinæ liberæ ad creaturas, non est respectus realis, vel rationis, sed terminatio realis voluntatis divinæ, concepta à nobis ad modum habitudinis, de qua asserit D. Thomas quòd est voluntaria, & consequenter potens deficere: Ergo ex D. Thoma ratio formalis constituens actum liberum, est realis terminatio voluntatis Dei ad creaturas.

65. Probatur secundò conclusio ratione fundamentali. Actus liber Dei, cum sit immanens, & vitalis, realiter & intrinsecè est in Deo, ac proinde per aliquid illi intrinsecum, & cum voluntate divina realiter identificatum, constitui debet; & cum aliunde possit, vel potuerit in Deo non esse (alioquin non esset liber, sed necessarius) superaddere debet ad perfectiones Dei necessarias aliquid defectibile secundum aliquam rationem: Sed non secundum rationem perfectionis & entitatis, ut constat ex supra dictis: Ergo saltem secundum rationem intrinsecæ terminationis. Et ita actus liber Dei consistet in terminatione ad creaturas existentes, vel futuras, defectibili sub ratione puræ terminationis, & indefectibili sub ratione entitatis & perfectionis.

66. Dices cum Gonzale hæc disp. 61. & quibusdam aliis Recentioribus Thomistis, quòd licet constitutum divini decreti possit, vel potuerit deficere, seu non esse in Deo; non tamen requiritur quòd potuerit deficere secundum aliquam rationem intrinsecam, & secundum id quòd dicit in recto; sed sufficit quòd potuerit deficere secundum aliquid extrinsecum, & ex parte illius quòd importat in obliquo.

67. Sed contra: Constitutum decreti liberi, potuit Deo deficere sub ea ratione quæ ipsum constituit volentem creaturas existentes aut futuras: Sed Deum sic volentem constituit, aliquid ipsi intrinsecum, ut supra ostendimus: Ergo potuit deficere secundum aliquam rationem intrinsecam.

68. Confirmatur: Effectus vel quasi effectus divini decreti potuit non esse in Deo, secundum rationem aliquam intrinsecam: Ergo forma præstans prædictum effectum, vel quasi effectum formalem, deficere potuit secundum aliquam rationem intrinsecam. Antecedens constat nam Deum esse liberè volentem creaturas, quòd est effectus, vel quasi effectus formalis decreti liberi Dei, est aliquid Deo intrinsecum, & potuit non esse in Deo, cum Deus potuerit non velle creaturas. Consequentia verò probatur primò: Nam si iste effectus formalis, non obstante quòd sit aliquid divinum, & cum perfectionibus necessariis intimè identificatum, potuit deesse Deo, secundum aliquam rationem intrinsecam; etiam forma quæ præstat, licet divina & increata sit, & cum perfectionibus necessariis identifica-

ra, nihilominus deesse poterit secundum aliquem conceptum intrinsecum.

Secundo, A forma sub omni conceptu intrinsecum necessaria, non potest praestari effectus formalis voluntarius, liber, & potens deficere secundum conceptum intrinsecum.

Tertio, Effectus formalis nihil aliud est quam forma subiecto communicata: Ergo si effectus formalis potest deficere secundum aliquam rationem intrinsecam, aliquid intrinsecum debet posse deficere.

Deinde contra eandem responsonem principaliter arguitur. Decretum liberum est Deo ratio cognoscendi creaturas existentes aut futuras, secundum aliquam rationem intrinsecam, ut fuse ostendimus in Tractatu de scientia Dei: Sed non secundum rationem intrinsecam, quoad intrinsecam necessariam: Ergo quoad intrinsecam liberam, & consequenter quoad intrinsecam potentem deficere, & non solum quoad extrinsecam & in obliquo importata.

69. Confirmatur & magis illustratur haec ratio. Ratio cognoscendi creaturas existentes & futuras, debet esse libera, ac proinde defectibilis sub ea ratione & conceptu, sub quo est ratio illas cognoscendi: Sed non est ratio cognoscendi creaturas existentes, vel futuras, formalitas intrinsecam, secundum id quod in obliquo, & terminative importat, sed secundum id quod importat intrinsecè & in recto: Ergo ut sic debet esse libera, & defectibilis. Minor constat, nam quod in obliquo importat, est creatura existens vel futura: At haec non est Deo ratio cognoscendi, sed tantum res cognita: Ergo decretum liberum non est Deo ratio cognoscendi creaturas, secundum id quod in obliquo & extrinsecè importat. Major etiam non minus nota esse videtur: si enim sub ea ratione sub qua decretum est medium cognoscendi creaturas, non sit liberum, sed necessarium, non erit medium ad liberam sed necessariam cognitionem.

70. Denique suadetur conclusio. Defectibilitas terminationis sub conceptu intrinsecè terminationis, absque defectu entitatis & perfectionis, nullam arguit imperfectionem in Deo; & alias illa admittenda optime salvatur libertas divinae volitionis: Ergo admitti debet. Consequentia patet, Antecedens verò, praeterquam quod ex objectionum solutione constabit, breviter suadetur. Solus perfectionis aut entitatis defectus, imperfectio est: Sed defectibilitas sub conceptu purae terminationis, nec perfectionis, nec entitatis defectum importat, ut constabit ex infra dicendis: Ergo nullam in Deo imperfectionem arguit.

71. Confirmatur: Ex defectibilitate illius terminationis intrinsecè, sub conceptu purae terminationis, nulla potest inferri mutabilitas in voluntate divina: Ergo admittenda est. Consequentia patet: idcirco enim rejicitur perfectio vel entitas à Deo defectibilis, quia ex illa sequitur realis mutatio, vel mutabilitas in ea, ut supra arguebamus. Antecedens verò probatur: Mutatio est transitus de non esse ad esse, vel de esse ad non esse; & consequenter petit adventum vel carentiam formae sub conceptu essendi, ac proinde sub ratione entitatis, & perfectionis: Ergo terminatio defectibilis solum sub conceptu terminationis, & indefectibilis sub conceptu entitatis, nullam infert mutationem vel mutabilitatem in Deo.

Quod potest illustrari & confirmari ex myste-

rio Incarnationis. Nam quia subsistentia divina habet exercitium terminandi intrinsecè naturam humanam, sine additione sive entitatis aut perfectionis, licet eam desineret terminare, non propterea mutaretur, quia nihil entitatis vel perfectionis deperderet, sed solum desineret habere exercitium quod antea habebat. Idem proportionaliter dicendum est de divino decreto.

§. VI.

Solvitur ratio dubitandi initio proposita.

EX his habes solutionem ad principalem dubitandi rationem, §. 1. sub hac forma propositam. Actus liber ex proprio conceptu petit quod deficere possit: Sed nihil voluntati divinae intrinsecum potuit deficere: Ergo in nullo intrinsecè voluntati divinae, decretum Dei liberum consistere potest. Concessa enim Majori, distinguenda est Minor: Nihil Deo intrinsecum potuit deficere, sub conceptu entitatis & perfectionis, concedo Minorem: Sub conceptu purae terminationis, nego Minorem, & Consequentiam.

Dices, Terminatio illa sub conceptu terminationis, est entitas divina intrinsecè Deo: Sed potuit deficere sub conceptu terminationis: Ergo etiam sub conceptu intrinsecè entitatis, vel si sub conceptu entitatis indefectibilis est, non potest esse defectibilis, sub conceptu terminationis.

Respondeo distinguendo Majorem: Est entitas divina explicitè, absque distinctione virtuali ab illa, nego Majorem: implicitè, & ab illa virtualiter distincta, concedo Majorem; & concessa Minori, nego Consequentiam. Itaque quamvis terminatio libera, sub conceptu terminationis, sit implicitè entitas divina, non tamen explicat conceptum divinae entitatis, ab illoque distinguitur virtuali distinctione: quae distinctio sufficiens est, ut quamvis deficiat, vel possit deficere, sub conceptu terminationis, non deficiat, nec deficere possit, sub conceptu entitatis. Sicut quamvis deformitas peccati, implicitè importet conceptum entitatis positivae, quia tamen praedictum conceptum non explicat, sed ab illo distinguitur, penes implicitum & explicitum, stat optime deformitatem peccati causari à Deo sub conceptu entitatis, absque eo quod ab illo causetur sub conceptu deformitatis. Unde sicut ista consequentia non valet: Deformitas peccati, sub conceptu deformitatis, est entitas positiva: Sed omnis entitas positiva causatur à Deo: Ergo deformitas, sub conceptu deformitatis, à Deo causatur: ita ob similem defectum, consequentia facta non tenet.

Instabis, Terminatio ista libera, esto non explicet, implicat tamen conceptum realis entitatis: sicut enim ens creatum transcendit omnes entitates, formalitates, & modos in creaturis repertos, ita ens divinum in omni praedicto Dei per transcendentiam includitur: Ergo non stat illam esse defectibilem, sub conceptu terminationis, & non sub conceptu entitatis. Consequentia videtur manifesta, Tum quia impossibile est quod aliqua ratio inferior sit defectibilis, nisi etiam praedictum superius in ea transcendentialiter inclusum possit deficere: Tum etiam, quia filiatio, sub conceptu filiationis, dicit implicitè entitatem divinam ut praedictum transcendens, & alias sub conceptu filiationis non convenit Patri,

Patri, necetiam illi convenit sub conceptu entitatis, sed aliqua entitas relativa deficit illi: Ergo si terminatio libera implicans entitatem divinam potuit Deo deficere, potuit etiam illi deficere entitas implicata.

75. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam. Ad primam probationem, distinguo Antecedens: Quando prædicatum superius finitum est, & multiplicatum in inferioribus, transeat Antecedens: Quando est infinitum, & non multiplicatum in illis, nego Antecedens & Consequentiam. Nam entitas divina quæ in terminatione libera implicata invenitur, infinita est, & eadem re & ratione cum entitate divina, in terminatione necessaria implicata; & ideo licet deficiat, vel defectibilis sit libera terminatio, sub conceptu terminationis, entitas tamen divina illam implicans, manet omnino indefectibilis, sub conceptu entitatis.

Ad secundam probationem distinguo Antecedens: quia illam implicat præcisè, nego Antecedens: quia illam implicat, & multiplicat, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Itaque in filiatione divina implicatur entitas divina, & multiplicatur ratione oppositionis relative, ideoque non stat filiationem deficere Patri, nisi etiam deficiat ratio entitatis, sub conceptu filiationis implicata. In nostro autem casu non multiplicatur entitas inclusa in terminatione libera, sed eadem entitas adhuc per rationem, in terminatione libera & necessaria invenitur.

76. Urgebis: Non stat multiplicari per rationem differentias contractivas, nisi ratio transcendens in illis multiplicetur, saltem per rationem: Sed terminatio libera differt ratione à terminatione necessaria: Ergo entitas divina in terminatione libera inclusa, ratione distinguitur ab entitate divina inclusa in terminatione necessaria.

77. Respondeo primò: Terminationem liberam & necessariam non differre inter se distinctione specificâ, & distinctâ differentie, sed distinctione exercitij secundarij à primario, provenientium ab eadem forma, ut infra exponemus.

Respondeo secundò distinguendo Majorem: Quando ratio communis & transcendens non est infinita, & eminenter multiplex, concedo Majorem: Quando est infinita, & multiplex æquivalenter, seu eminenter, nego Majorem; & concessâ Minori, nego Consequentiam. Nam sicut natura divina, propter sui infinitatem, identificatur realiter, imò & ratione nostrâ includitur in divinis relationibus quæ realiter distinguuntur, absque eo quòd in illis realiter multiplicetur: ita ratio entitatis divinæ poterit per transcendentiam in terminationibus ratione distinctis includi, absque eo quòd in illis ratione multiplicetur.

78. Dices: Ex hac solutione sequitur attributa divina non distingui virtualiter in ratione entitatis, nec entitatem divinam ratione in illis multiplicari: Consequens est falsum: Ergo &c. Falsitas Consequentis constat, Tum quia attributa addunt entitatem, imò & perfectionem supra divinam essentiam; quæ additio non stat absque multiplicatione entitatis, saltem per rationem. Tum etiam, quia entitas divina transcendens multiplicatur realiter in divinis relationibus, quia relationes distinguuntur realiter: Sed attributa divina distinguuntur virtualiter, & ratione ratiocinata: Ergo entitas divina transcendens, multiplicatur ratione & virtualiter in illis. Sequela

Tom. I.

A verò probatur: Terminatio libera virtualiter & ratione distinguitur à terminatione necessaria; & tamen asserimus entitatem divinam transcendentem, non multiplicari virtualiter & ratione in istis terminationibus, quia est infinita: Ergo quamvis attributa distinguantur inter se virtualiter, & ratione ratiocinata, entitas divina in illis inclusa, propter suam infinitatem non multiplicabitur virtualiter.

Respondeo negando sequelam, nam licet infinitas rationis transcendens, sit sufficiens ratio, ut quandoque multiplicatis differentiis, aut modis contractivis, ratio ipsa transcendens non multiplicetur in illis; non tamen petit positivè nunquam multiplicari, sed quandoque multiplicari permittit. Ratio autem quare attributa addant entitatem ratione distinctam ab entitate naturæ divinæ, & entitas divina in illis ratione multiplicetur, & non in nostro casu, est quia attributa, v. g. intellectus & voluntas, sunt necessaria ad esse naturæ divinæ, unde illis deficientibus aliqua ratio entis, naturæ divinæ deficeret; ex quo infertur addere entitatem ratione distinctam ab entitate naturæ: terminatio autem libera non est necessaria ad esse aut ad bene esse divinæ entitatis, & inde colligimus non addere entitatem supra entitatem actus necessarij, nec rationem entis divini, in terminatione libera & necessaria multiplicari virtualiter & ratione.

§. VII.

Cætera argumenta solvuntur.

P Ræter instantias §. præcedenti contra resolutionem nostram propositas & solutas, plures aliæ fieri possunt, quas breviter hinc proponemus, ac diluemus.

Arguitur ergo primò: Actus liber addit supra necessarium aliquid reale: Ergo addit aliquam quidditatem realem: Ergo aliquam essentiam, & consequenter aliquam entitatem, vel saltem formalitatem.

D Confirmatur primò: Id quod addit non est nihil: Ergo est aliquid, non enim datur medium inter aliquid & nihil: Sed non est aliquid confictum: Ergo est aliquid reale: Ergo id quod addit est aliqua realis essentia, & consequenter est entitas addita sub ratione entitatis, vel saltem sub ratione formalitatis.

Confirmatur secundò: Id quod addit est aliqua essentia, aliàs esset nihil: Sed id quod addit potuit deficere Deo: Ergo potuit Deo aliqua essentia deficere, & consequenter aliqua entitas, vel saltem aliqua intrinseca formalitas.

E Confirmatur tertio: Id quod additur, distinguit actum liberum ab actu necessario: Ergo constituit actum liberum in ratione liberi, cum idem sit constitutum & distinctivum: Sed quod aliquid constituit, debet esse aliqua essentia, & consequenter aliqua entitas, vel saltem formalitas. Ergo & id quod actus liber addit supra necessariū.

Propter hæc argumenta, aliqui concedunt actum liberum addere ad necessarium formalitatem realem, defectibilem sub conceptu formalitatis, & non solum sub conceptu puræ terminationis.

Sed hæc solutio displicet, cum enim separabilitas sit signum distinctionis, ut supra ostendimus, ex hac responsione sequitur, terminationem liberam distingui à necessaria, distinctione reali formali; quæ tamen distinctio communiter negatur

E E e

79.

80.

81.

à Discipulis D. Thomæ, & esto admittatur in rebus creatis, non tamen conceditur inter prædicata divina, eo quòd divina formalitas non minus sit infinita in ratione formalitatis, quàm divina entitas in ratione entitatis, ut in Tractatu de attributis, agendo de distinctione divinatorum attributorum, fusè exposuimus.

Ad do quòd, formalitas idem est quòd essentia & quidditas: unde repugnat quòd terminatio libera divinæ voluntatis, sit defectibilis sub conceptu formalitatis, nisi etiam sit defectibilis sub conceptu essentia & quidditatis: hac ergo solutione rejecta,

§2. Respondeo ad argumentum, aliquid esse passionem entis, unde qualiter prædicatur de aliquo ens, prædicatur etiam aliquid: sicut ergo terminatio divina est superaddita terminatio, & non superaddita entitas, quamvis talis terminatio entitas & realitas sit; ita etiam terminatio superaddita, est quidditas, non tamen quidditas superaddita, sub ratione quidditatis: ex quo tantum sequitur, deesse potuisse Deo aliquam realem quidditatem, non tamen sub conceptu quidditatis, sed sub conceptu terminationis. Unde

Ad primam confirmationem dicatur, nihilo non solum opponi exprimens, sed etiam imbibens, & implicite includens quidditatem realem: Unde cum terminatio superaddita imbibat quidditatem realem, quamvis illam non explicet, nec superaddat, non sequitur esse nihil.

Ad secundam, distinguo Majorem: Est aliqua essentia superaddita & distincta: sub conceptu essentia, ab essentia actus necessarij, nego Majorem. Est aliqua essentia superaddita, & distincta sub conceptu terminationis, concedo Majorem; & sub eadem distinctione Minoris, distinguo similiter Consequens.

Ad tertiam distinguo Antecedens: distinguit actum liberum à necessario, distinctione essentia ab essentia, nego Antecedens: distinctione diversi exercitij ejusdem essentia, concedo Antecedens, & distinguo Consequens: constituit actum liberum in ratione essentia, nego Consequentiam; in ratione diversi exercitij ejusdem essentia, concedo Consequentiam, & distinguo Minorem subsumptam: quod constituit in essentia, concedo Minorem, in exercitio essentia, nego Minorem, & Consequentiam.

Dicimus itaque terminationem liberam & necessariam, non differre inter se tanquam duas differentias constituentes duas species, sed quasi duo exercitia ejusdem formæ; eoque ferè modo quo in rebus creatis, extensio in ordine ad se, & extensio in ordine ad locum inter se differunt. Quare sicut hi duo effectus formales, ab eadem forma, & consequenter ab eadem entitate omnino immultiplicata proveniunt; ita & in Deo terminatio voluntatis divinæ ad bonitatem increatam, quæ actum necessarium constituit, & terminatio ad creaturas, per quam actus liber constituitur, ab eadem entitate increata, etiam per rationem immultiplicata, præstantur.

§3. Secundo contra eandem conclusionem principaliter arguitur. Id quod est essentialiter Deus, necessario existit, ac proinde non potest deficere: Sed terminatio divinæ voluntatis ad creaturas, est essentialiter Deus: Ergo necessario existit, & indefectibilis est; & consequenter in illa non potest formaliter consistere liberum Dei decretum, cum actus liber ex proprio conceptu petat quod deficere possit.

A Respondeo distinguendo Majorem: Necessario existit, sub conceptu entitatis & perfectionis, concedo Majorem: sub conceptu terminationis, nego Majorem: & concessa Minore, distinguendum est Consequens distinctione Majoris. Licet enim entitas terminationis libera necessario existat, exercitium tamen illius necessarium non est, sed potest, vel potuit Deo deficere.

Instabis: Si talis terminatio non existat necessario in Deo, sed possit, vel poterit illi deficere, sequitur Deum posse, vel potuisse mutari: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Probat sequela, Mutari nihil aliud est quàm aliter se habere intrinsecè ac prius: Sed si talis terminatio non existat necessario in Deo, sed possit, vel poterit illi deficere, Deus potest, vel potuit aliter se habere intrinsecè ac prius: Ergo potest, vel potuit mutari.

Respondeo negando sequelam Majoris, ad cuius probationem, distinguo Majorem: mutare nihil aliud est quàm aliter se habere ac prius, per acquisitionem novæ formæ, entitatis, aut perfectionis, concedo: per solam novam terminationem, nego. Solutio patet ex supra dictis.

Urgebis: Talis terminatio, etiam sub ratione terminationis, dicit perfectionem: Ergo si potuit Deo deficere sub conceptu terminationis, potuit etiam deficere sub conceptu perfectionis, & consequenter Deus potuit mutari. Utraque hæc consequentia patet ex dictis, Antecedens verò, in quo est difficultas, probatur. Exercitium voluntatis Dei ut libera, reducens eam de actu primo ad actum secundum, est perfectio: Sed terminatio illa est exercitium voluntatis Dei ut libera, reducens illam de actu primo ad actum secundum: Ergo est perfectio.

Respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem, distinguo Majorem: reducens de actu primo ad actum secundum entitativum, concedo Majorem: terminativum, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: est exercitium reducens de actu primo ad secundum, entitativum, nego Minorem: terminativum, & denominativum, concedo Minorem, & nego Consequentiam.

D Dices, Omnis actualitas est perfectio: Sed exercitium illud est actualitas: Ergo est perfectio.

Respondeo distinguendo Majorem: Omnis actualitas entitativa, concedo: terminativa, nego. Hæc enim licet perfectionem implicet, ratione entitatis increata & infinitæ quam transcendentaliter includit, eam tamen formaliter non exprimit.

Arguitur tertio: Modus realis defectibilis entitativè, aut in ratione entitatis, dicit imperfectionem, & ideo illum relegavimus à constitutione divini decreti: Ergo etiam terminatio intrinseca, in ratione terminationis intrinsecè defectibilis, imperfecta debet censeri, & consequenter à constitutione decreti relegari.

Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia si modus realis quoad suam entitatem posset deficere, non esset identificatus cum sua existentia, nec esset ens à se, sed ab alio, & consequenter creatum, ut arguebamus contra Fonsecam & Salaz. Ex eo autem quòd terminatio intrinseca possit deficere sub conceptu intrinsecæ terminationis, non deficiente sub conceptu entitatis, non sequitur non esse à se, nec cum sua existentia non identificari, ac proinde ex hac defectibilitate, nulla imperfectio colligitur.

92. Dices : Ex eo quod modus quem Fonseca & Salaz superaddebant, debeat esse entitativè ens à se, collegimus fore entitativè indefectibilem, & è contra ex eo quod foret entitativè defectibilis, non fore ens à se, sed ab alio : Ergo ratio entis à se, defectibilitatem excludit : Sed terminatio libera, sub conceptu terminationis, est ens à se, identificatum cum sua existentia : Ergo est indefectibilis, etiam sub conceptu terminationis, vel si sub cōceptu isto potest deficere, sub illo non est à se, sed ab alio, & cōsequenter imperfectionē dicit.
93. Respondeo concessio Antecedente, distinguendo Consequens. Excludit defectibilitatem, sub conceptu entitatis, concedo Consequentiam : sub omni conceptu implicante conceptum entitatis, nego Consequentiam. Sicut enim ex eo quod omnis formalitas extra Deum sit ens ab alio, rectè colligitur debere causari à Deo sub conceptu entitatis, non autem inferitur quod debeat à Deo causari sub omni conceptu implicante conceptum entitatis, ut supra dicebamus. Ita ex eo quod omnis divina formalitas sit ens à se, bene inferitur debere esse indefectibilem sub conceptu entitatis, non autem colligitur debere esse indefectibilem, sub omni conceptu implicante conceptum entitatis à se, & increatè : ex quo solum inferitur, terminationem liberam esse indefectibilem entitativè, non autem quod sit indefectibilis terminativè.
94. Denique contra eandem conclusionem arguitur. Ex nostra sententia sequitur, terminationem liberam realiter distingui à terminatione necessaria : Consequens est falsum : Ergo & Antecedens. Probatnr sequela, separabilitas est signum distinctionis : Ergo realis separabilitas, realem distinctionem indicat, ut supra contra Fonseca & Salaz arguebamus : Sed terminatio libera est separabilis realiter, quoad sibi intrinseca, à terminatione necessaria, cum potuerit realiter quoad intrinseca Deo non convenire, & terminatio necessaria essentialiter illi conveniat : Ergo realiter ab illa distinguitur.
95. Respondeo negando sequelam : Ad probationem, concessio Antecedente, distinguo Consequens : separabilitas realis entitativa, vel sub conceptu entitatis, concedo Consequens : non entitativa, sed terminativa, vel sub conceptu terminationis implicantis conceptum entitatis, nego Consequentiam, & sub eadem distinctione minoris subsumpta, nego secundam Consequentiam. Solutio sufficienter patet ex dictis, nec majori indiget explanatione.

ARTICVLVS III.

Alius modus probabilis explicandi actum liberum Dei.

§. I.

Explicatur sententia, & afferuntur rationes dubiandi.

96. PRÆTER modum explicandi quo sententiam communem Thomistarum defendimus, in quo Reverendissimi Magistri Godoy scriptis usi sumus, qui tamen non adeo probabilis multis visus est ; alius est quem plures faciliorem existimant : Unde rogarunt me quidam, ut in hac questione celebri & perdifficili eis morem gererem, & alterum explicandi modum adungerem, ne

Tom. I.

A quid in nostra Theologia ex communiore sententia Scholæ nostræ desiderari possit. Premisso igitur primo explicandi modo, & in sua probabilitate relicto, alium adungere placuit.

Alteram igitur communiorem sententiam inter Thomistas, aut potius alius explicandi modus, admittit actum liberum Dei esse ipsummet actum necessarium voluntatis divinæ, non tamen ut necessarius est, & respicit bonitatem divinam ; sed ut terminatur ad creaturas, & eas connotat, à quibus cum omnino independens sit, eas summam indifferentiã, & omnino liberè respicit. Unde in actu libero Dei duo distinguenda sunt ; alterum importatur in recto, & est ipse actus voluntatis divinæ, secundum suam entitatem, & perfectionem intrinsecam, quæ necessaria est : alterum verò importatur in obliquo, & sunt creaturæ quas producit, & quas ut effectus connotat. Sicut enim cum dicitur Deum unitum esse hypostaticè humanitati Christi, nihil aliud reperitur, quàm ipsa persona divina, quæ importatur in recto, & humanitas Christi in obliquo, sine alia superaddita perfectione, quæ persona divina uniaitur : ita intelligendum est, quod cum Deus dicitur liberè volens creaturas, nihil aliud etiam reperitur, præter ipsum actum voluntatis divinæ, qui summam actualitate terminatur ad creaturas, & eas connotat sine alia perfectione intrinseca, quæ terminetur. Et potest esse aliud exemplum forsitan apertius in actione creativa Dei, seu creatione activa, sive pertineat ad intellectum, sive ad voluntatem, sive ad aliam potentiam executivam. Creatio enim activa, nihil aliud est quàm actus sive intellectus, sive voluntatis, ut connotat effectum productum, ita ut nihil aliud medium, nulla perfectio superaddita assignari debeat inter actionem Dei immutabilem, & effectum productum : ita etiam cum Deus dicitur liberè volens creaturas, nihil aliud admitti debet, præter ipsum actum voluntatis divinæ, secundum se immutabilem, invariabilem, indefectibilem, & creaturas quas producit, & tanquam effectus connotat.

Verùm antequam hanc sententiam probemus, prius afferenda sunt argumenta, quæ possunt obijci, & quibus impugnari solet ; nam ut supra advertimus, hoc habet commune hæc quæstio cum mysteriis fidei, ut præcipua aut unica difficultas sita sit in solvendis rationibus, & argumentis, quæ obijciuntur. Ea verò argumenta ferè eadem sunt, quæ supra §. 5. contra sententiam Gonzalis objecimus, quæ licet satis difficilia sint, ea tamen solve conabimur, ut sententiæ quam hic explicamus, omnino sua probabilitas constet.

Omnia verò ad duo capita revocari possunt. Primum probat libertatem divinam debere consistere in aliqua perfectione superaddita actui necessario ; quia actus liber, quæ liber est, debet posse deficere, esse & non esse : Atqui actus voluntatis divinæ, necessarius secundum se, & quantum ad entitatem, non potest deficere : Ergo addenda est aliqua perfectio, intrinseca quidem, sed tamen quæ possit deficere : sicut servatà proportionè libertas creata est aliqua perfectio addita actui necessario, ipsi intrinseca, & tamen defectibilis.

Secundum verò, & quod primum confirmatur, probat directè non posse consistere in actu necessario ; quia cum effectus & denominatio sit similis formæ, à qua oritur, impossibile videtur, quod actus voluntatis denominet & veluti efficiat volentem alio modo quàm sit : Ergo impossibile est, quod actus necessarius liberè volentem denomi-

Ecc ij